

Wyrok z dnia 4 listopada 2003 r.

III SZ 1/03

Uchwała rada izby notarialnej, obciążająca strony obowiązkiem ponoszenia kosztów przekazywania urzędowi skarbowemu odpisów aktów notarialnych dotyczących czynności cywilnoprawnych stanowiących przedmiot opodatkowania, jest sprzeczna z prawem.

Przewodniczący SSN Beata Gudowska (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Krystyna Bednarczyk, Maria Tyszczel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 listopada 2003 r. skargi Ministra Sprawiedliwości na uchwałę Rady Izby Notarialnej w Warszawie [...] z dnia 20 grudnia 2002 r. w sprawie wynagrodzenia za sporządzenie odpisu aktu notarialnego.

u c h y l i ł zaskarżoną uchwałę i przekazał sprawę Radzie Izby Notarialnej w Warszawie do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Uchwałą [...] z dnia 20 grudnia 2002 r., która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2003 r., Rada Izby Notarialnej w Warszawie, powołując się na art. 35 pkt 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369), postanowiła, że „za sporządzenie odpisu aktu notarialnego, o którym mowa w art.18 ust. 3a ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz.U. z 1997 r. Nr 16, poz.89, Nr 34, poz.209, Nr 137, poz.926 i Nr 139, poz.932, z 2000 r. Nr 13, poz.169, Nr 22, poz.270 i Nr 120, poz.1268, z 2001 r. Nr 8, poz.64 oraz z 2002 r. Nr 200, poz.1681) i art.10 ust.3b ustawy z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U. Nr 86, poz.959 i Nr 103, poz.1099, z 2001 r. Nr 100, poz.1085 oraz z 2002 r. Nr 121, poz.1031) notariuszowi przysługuje wynagrodzenie w wysokości określonej w przepisach wydanych na podstawie art. 5 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. - Prawo o notariacie (Dz.U. z 2002 r. Nr

42, poz. 369)". Zgodnie z uchwałą, „wynagrodzenie to obciąża solidarnie uczestników (strony) aktu notarialnego (art. 89 § 1 Prawa o notariacie)".

W dniu 15 kwietnia 2003 r. Minister Sprawiedliwości zaskarżył tę uchwałę na podstawie art. 47 § 1 Prawa o notariacie. Zarzutem sprzeczności z prawem objął brak kompetencji organu samorządu notarialnego do stanowienia o wynagrodzeniu za czynności notarialne, jak też uchwalania wytycznych interpretacyjnych w sprawie stosowania taksy notarialnej. Podniósł również, że - podejmując zaskarżoną uchwałę - Rada Izby Notarialnej stworzyła wbrew prawu podstawę do pobierania przez notariuszy wynagrodzenia, które nie zostało przewidziane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 kwietnia 1991 r. w sprawie taksy notarialnej (Dz.U. Nr 33, poz. 146 ze zm.), ani też w powołanych w uchwale ustawach podatkowych.

Przedstawiciel Okręgowej Rady Notarialnej w Warszawie wniósł o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Notariusze, którzy są płatnikami podatków przewidzianych w ustawach z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (jednolity tekst: Dz.U. 1997 r. Nr 16 poz. 89 ze zm.) oraz z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U. Nr 86, poz. 959 ze zm.), zostali zobowiązani także do przekazywania urzędowi skarbowemu właściwemu ze względu na siedzibę płatnika odpisów sporządzanych aktów notarialnych dotyczących czynności cywilnoprawnych, stanowiących przedmiot opodatkowania. Obowiązek ten został nałożony na notariuszy przepisem art. 10 ust. 3b ustawy z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U. Nr 86, poz. 959 ze zm.), w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 7 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U. Nr 121, poz. 1031), oraz przepisem art. 18 ust. 3a ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz.U. z 1997 r. Nr 16, poz. 89 ze zm.), w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 28 października 2002 r. o zmianie ustawy o podatku od spadków i darowizn (Dz.U. Nr 200, poz. 1681).

Podjęcie przez Radę Izby Notarialnej w Warszawie zaskarżonej uchwały było podyktowane brakiem regulacji w zakresie refundowania kosztów wykonania tych nowych obowiązków, jednak próba wypełnienia tej luki w drodze przyjętej przez Radę nie może być uznana za prawidłową. Zgodnie z art. 35 pkt 2 Prawa o notaria-

cie, na który powołano się przy podjęciu uchwały, do zakresu działania rady izby notarialnej należy nadzór nad wykonywaniem obowiązków przez notariuszy, asesorów i aplikantów notarialnych oraz nad przestrzeganiem przez nich powagi i godności notariusza, w przepisie tym nie przewidziano natomiast uprawnień uchwałodawczych tego organu ani jakichkolwiek kompetencji do stanowienia norm regulujących wynagrodzenie za czynności notarialne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 1996 r., III SZ 3/96, OSNAPiUS 1997 nr 11, poz. 204). Z tego względu zaskarżona uchwała jest sprzeczna z prawem, gdyż bez wymaganego upoważnienia ustawowego wkracza w sferę zastrzeżoną dla właściwych organów państwowych.

Wadliwe było także odwołanie się w zaskarżonej uchwale do art. 5 Prawa o notariacie, który przewiduje, że za dokonanie czynności notarialnych notariuszowi przysługuje wynagrodzenie określone na podstawie umowy ze stronami czynności, nie wyższe jednak niż maksymalne stawki taksy notarialnej właściwe dla danej czynności, przy czym taksę ustala, w drodze rozporządzenia, Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Finansów i po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Notarialnej. Tak więc wynagrodzenie notariusza nie tylko nie może wykraczać poza stawki oznaczone w rozporządzeniu w sprawie taksy notarialnej, lecz notariusz nie może również w umowie ze stronami ustalić wynagrodzenia za czynność nieprzewidzianą w tym rozporządzeniu. W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 kwietnia 1991 r. w sprawie taksy notarialnej nie uwzględniono stawki za sporządzenie odpisu aktu notarialnego, co jest tym bardziej oczywiste, że sporządzenie odpisu nie jest tożsame z czynnością notarialną, polegającą na sporządzeniu wypisu lub wyciągu (por. § 12 rozporządzenia w związku z art. 111 § 1 i art. 112 § 1 Prawa o notariacie). Przepisy rozporządzenia o taksie, mieszczące się w ramach upoważnienia ustawowego, nie dotyczą także czynności nałożonych na notariusza z mocy art. 18 ust. 3a ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn i art. 10 ust. 3b ustawy z dnia 9 września 2002 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych; czynności te - zgodnie z art. 7 § 1 Prawa o notariacie - obciążają notariusza na podstawie przepisów odrębnych, jako płatnika, pobierającego podatki i opłaty skarbowe.

Skarżący trafnie zatem podnosił, wskazując na wkroczenie przez Radę w materię zastrzeżoną dla rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, że zaskarżona uchwała narusza przepisy rozporządzenia o taksie notarialnej w związku z art. 5 Prawa o notariacie. Uzasadnienie znajduje również zarzut naruszenia art. 89 § 1 Prawa o notariacie przez ustalenie solidarnego obowiązku stron aktu notarialnego

pokrywania opłat za odpis aktu sporządzany dla potrzeb podatkowych, gdyż przepis ten nie pozwala na obciążanie stron czynności notarialnej jakimikolwiek dodatkowymi świadczeniami na rzecz notariusza, lecz ustanawia jedynie solidarną odpowiedzialność stron z tytułu należnego notariuszowi wynagrodzenia na podstawie taksy notarialnej.

Należy jeszcze podkreślić, że notariusz, wykonujący czynności polegające na obliczaniu i pobieraniu od podatnika podatku i wpłacania go we właściwym terminie organowi podatkowemu, podlega przepisom prawa podatkowego (art. 8 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa, Dz.U. Nr 137, poz. 926 ze zm.). Czynności te obejmują również sporządzenie dokumentów podatkowych, w tym odpisu aktu notarialnego, i objęte są potrącanym z należnego podatku zryczałtowanym wynagrodzeniem przewidzianym w art. 28 § 1 Ordynacji podatkowej. Wynagrodzenie to przysługuje z tytułu terminowego wpłacania podatków pobranych na rzecz budżetu państwa, w kwotach określonych w § 5 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 4 maja 2001 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy - Ordynacja podatkowa (Dz.U. Nr 40, poz. 463 ze zm.), wynoszących 0,3% podatku.

Sąd Najwyższy, związany przedmiotem i zakresem zaskarżenia, nie rozstrzygał, czy wynagrodzenie za dokonanie czynności obciążających notariusza jako płatnika podatku znalazło pełne uregulowanie w prawie podatkowym, lecz gdyby nawet tak było w rzeczywistości, to nie istniała potrzeba jego powtarzania w uchwale organu samorządu notarialnego i nadawania mu mocy prawa korporacyjnego. Gdyby natomiast takiego uregulowania nie było, jest jasne, że Rada Izby Notarialnej nie mogłaby wypełnić luki, podejmując zaskarżoną uchwałę.

Z tych względów Sąd Najwyższy, stosownie do art. 47 § 2 Prawa o notariacie, orzekł jak w sentencji.

=====